

PIRMĀ NODAĻA

Nakts bija rasota, pat salta, gluži kā vēlā rudenī. Valdīja neparasts klusums — nekur visā apkārtnē vairs neatskanēja tā dārdoņa un motoru rēcieni, ko Pārbesjadzē bija atnesis karš.

55. divīzija, kura tolaik ietilpa 13. armijā, kas bija ieņēmusi aizsardzības pozīcijas pie Sožas upes starp Prapoisku un Kričavu, cieta lielus zaudējumus, atlikušās daļas bez kaujām pārcēlās pāri Besjadzei — nelielai upītei Baltkrievijas dienvidaustrumos — un atkāpās uz Strugauskas Budu. Viņā krastā bija sagatavota jauna aizsardzības līnija: vai veselu mēnesi sievas un pirmsiesaukuma vecuma puisi braukāja no Verrameikām uz turieni rakt tranšejas un prettanku grāvi. Pirmajās reizēs tranšēju racējus vadāja uz Latoku — aiz Babinaviču miesta, taču sazin no kurienes emkāš atbrauca armijas vīri un lika darbus pārtraukt. Racējus

sasēdināja kolhoza mašīnās, kuras vēl nebija rekvizētas armijas vajadzībām, un pārcēla aiz Strugauskas Budas. Parasti no turienes kolhoznieki atgriezās Verameikās pēc nedēļas, un tā maiņu pēc maiņas; sievietes uztraucās — ja gadījumā mūsējie nenoturēs vācieti pie Sožas, tad vienīgi tālu viņpus Ipuces; tas nozīmē — pie Sožas otrās lielās pietekas šis nu gan netiks: tur tik daudz zemes vien sarakts un vēl baļķi saguldīti zemē, ka pats velns sprandu nolauzīs. Kamēr risinājās kaujas pie Sožas, saglabājās cerība — ja nu piepeši no tiesas vācieti te aptur, tad gan Verameikas paglābsies no posta. Runāja, ka arī tajā karā — pirmajā imperiālistiskajā — prūsis šajā novadā neesot līdz Besjadzei nonācis. Tomēr jūlija beigās Babinaviču ebreji braukšus devās bēgļu gaitās. Vēl pēc nedēļas Verameiku iedzīvotāji ieraudzīja, kā divi kāpurķēžu traktori no Baltmālaines pa grantsceļu aizved milzum dižu lieltgabalu: stobru un lafeti katru par sevi. Tālšāvējs — vīri māja ar galvu, bet, ja reiz tālšāvēju velk projām no frontes, tas liecina, ka atkāpjamies. Cilvēki uzreiz tā kā pierāvās, sāka rakt zemē mantību, lai tikai tālāk no svešas acs.

Augusta sākumā kolhoza priekšsēdētājs Radzivons Čubars sasauca pēdējo kopsapulci. Divus ciemus — Mamonauku un Kuļigajevku, kuri arī ietilpa Verameiku kolhozā kā viena brigāde, sapulcē pārstāvēja tikai vecais valdes loceklis Sidars Raunāgins. Čubars aizsūtīja uz Mamonauku pēc vienroča Bahaņoka — bija pienācis zvans no rajona centra Kraujkalnē, lai dzen mājās no ganībām pēdējās kolhoza govīs un pārvieto tālāk uz austrumiem. Pamatganāmpulks — pusotra simta slaucamo govju — bija aizdzīts no Verameikām jau agrāk. Par dzinējiem aizgājuši kolhoza priekšsēdētāja vietnieks Dzjaņiss Zaziba un divi kol-

hoznieki, kuri gadu dēļ vēl nebija pakļauti mobilizācijai — Ivans Hahols un Mikola Racejevs. Palikušās govīs arī vajadzēja dzīt tajā pašā virzienā — cauri Karačevai uz Hatiņičiem. Kad vienrocis Bahaņoks dabūja zināt, kāpēc priekšsēdētājs viņu izsaucis uz Verameikām, viņš ilgi spurojās pretim, pat nekautrējās nobirdināt asaru, tomēr Čubars nepiekāpās, un Bahaņokam vajadzēja posties ceļā. Izgāja svētdienas pievakarē. Govis it kā nojauta, ka viņas gaida ļoti tāls gājums, tāpēc žēlabaini māva un, kamēr vēl viņas dzina pa ielu, muka iekšā pagalmā, ja vien kādam bija pamesti vaļā vārti. Čubars pats palīdzēja triekt tās laukā, bikstīja ar šautenes laidī, lamājās un vienā gabalā blāva uz sievām, kuras centās viņu pierunāt, lai atstāj vismaz jaunlopus, — tā sakot, vēl nemaz nav zināms, kas notiks tālāk. Čubars, gandrīz vai pārtracināts, stāstīja, ka ir norādījums no rajona un ka viņam nav tiesību pēc savas iegribas atstāt kolhoza mantu ienaidniekam. Beidzot ganāmpulks tomēr bija izdabūts laukā, un Bahaņoks, pātagu plīkšķinādams, dzina to pa ceļu uz Hutoku. Vēl pēc pāris dienām pārnāca Dzjaņiss Zaziba. Reizē ar viņu vairs neatnāca Ivans Hahols un Mikola Racejevs — tie bija devušies uz Hatiņiču mobilizācijas punktu.

Zaziba atgriezās sasirdzis — ceļā uz Verameikām sadzēries aukstu ūdeni un dabūjis angīnu. Kad kolhoza priekšsēdētājs atnāca pie viņa uz māju, saimnieks gulēja platā koka gultā. Viņš izskatījās sanīcis.

Čubars ieslēja kaktā šauteni un tišuprāt skaļā balsī apjautājās:

— Kā tad tur izskatās?

Zazibas sieva Marta sakārtoja segu vīram uz kājām un klusu izgāja no istabas: arī agrāk viņa parasti bija gājusi laukā, tiklīdz ieradās Čubars.